

UMANISMUL REVOLUȚIONAR DE LA „MANIFESTUL PARTIDULUI COMUNIST” LA DOCUMENTELE PROGRAMATICE ALE PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

MIRCEA BELE

Epoca noastră cunoaște poate mai mult ca oricând furtunoase debateri pe marginea problemei destinului omului și al omenirii. În contextul acestor debateri punctul principal de referință a devenit marxismul și credem că putem afirma fără rezerve că umanismul marxist primește cu fiecare epocă istorică noi valențe și sensuri tot mai profunde. Dovada cea mai grăitoare a acestor afirmații sînt pentru noi documentele programatice ale Partidului Comunist Român asupra cărora ne vom opri spre a le acorda locul cu prisosință dobîndit și binemeritat în dezvoltarea și îmbogățirea gândirii marxiste.

Dar prestigiul pe care marxismul îl are astăzi este rezultatul unei înverșunate lupte; de la apariția sa, de la primele gânduri ale întemeietorilor lui, atitudinile potrivnice au existat și există în diferite maniere și în zilele noastre. Și aceasta deoarece, după cum scria Lenin „... o cunoscută maximă glăsuiește: dacă axiomele geometrice ar atinge interesele oamenilor, atunci cu siguranță că ele ar fi contestate. (...) Nu e deci de mirare că doctrina lui Marx, care servește direct cauza luminării și organizării clasei înaintate a societății contemporane (...) trebuie să lupte pentru fiecare pas al afirmării ei”¹.

Conștienți de acest fapt, în anul 1848, anul puternicelor frământări care au cuprins întreaga Europă, Karl Marx și Friederich Engels redactează „Manifestul Partidului Comunist”, document al cărui valoare teoretică și practică pentru proletariatul internațional este subliniată chiar de autorii lui prin afirmația: „A venit timpul ca comuniștii să-și expună, în fața lumii întregi, concepția, scopurile, tendințele și să opună basmului despre stafia comunismului un manifest al partidului însăși.” (p. 35)*.

Vom încerca în cele ce urmează să surprindem cîteva din trăsăturile profund umaniste și revoluționare ale marxismului, sau cu alte cuvinte, diferența specifică a acestuia față de celelalte tipuri de umanism (și de idei umaniste) cit și îmbogățirea conținutului său prin activitatea teoretică și practică a Partidului Comunist Român, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Pentru aceasta credem că este util să semnalăm la început ideea conform căreia „... tezele teoretice ale comuniștilor nu se bazează nicidecum pe idei, principii inventate sau descoperite de cutare sau cutare reformator al lumii”⁴. (p. 50—51) Această afirmație ne conduce la ideea că marxismul, prin proletariat, oferă omenirii calea de a deveni într-adevăr liberă. Cred că putem subscrie, fără nici o rezervă, la această afirmație, ca și la ideea că este aici o promisiune, dar nu e utopică (și aceasta este mira-

¹ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 18, Buc., ed. pol., 1963, pag. 17.

* Citatele din Manifest sînt date după — K. Marx și Fr. Engels, *Manifestul Partidului Comunist*, Buc., ed. pol., ediția a IX-a. În continuare trimiterele la această lucrare se fac în text și sînt indicate prin paranteze.

colul ei!) care totdeauna va fi doar un ideal, călăuză în acțiune, prototip.² Prin **proletariat**, omenirea își va elibera toate forțele și posibilitățile creatoare pornind totdeauna de la realitatea dată, deoarece tezele teoretice ale comuniștilor „... nu sînt decît expresia generală a condițiilor efective ale luptei de clasă existente, ale mișcării istorice care se desfășoară sub ochii noștri” (p. 51), afirmă Marx și Engels în Manifest...

Manifestul, document programatic al unei clase în ascensiune, conține, credem, un mesaj profund umanist și prin realismul cu care sînt analizate realitățile sociale ale epocii cînd a fost elaborat. Punînd în opoziție burghezia și proletariatul, Marx și Engels arată de asemenea rolul teoretic și practic al comuniștilor în fizionomia luptei de clasă: „... comuniștii sînt așadar, din punct de vedere practic partea cea mai hotărîtă a partidelor muncitorești din toate țările, partea care stimulează mersul mereu înainte; din punct de vedere teoretic, față de restul masei proletariatului ei au superioritatea de a înțelege limpede condițiile, mersul și rezultatele generale ale mișcării proletare” (p. 50).

Trăsăturile umanismului marxist se definesc în Manifest prin analiza realităților concrete ale societății burgheze, prin misiunea revoluționară concretă pe care o are proletariatul. Este aici un umanism profund revoluționar și lucid în același timp. De aceea credem că putem afirma fără rezerve că umanismul marxist nu poate fi înțeles decît înțelegînd teoria marxistă a luptei de clasă și a revoluției socialiste, într-un cuvînt prin înțelegerea necesității cu care se impune transformarea revoluționară a capitalismului. „În acest sens comuniștii pot rezuma teoria lor în formula: desființarea proprietății private” (p. 51).

Din multitudinea de aspecte ale concepției marxiste despre om și societate credem că în textul supus analizei cel puțin două apar mai pregnante și anume: problema înstrăinării sau alienării esenței umane în societatea burgheză și problema libertății. Aceasta deoarece pe de o parte aceste probleme definesc în esență umanismul revoluționar al doctrinei marxiste, iar pe de altă parte deoarece înțelegerea acestor aspecte de către clasa muncitoare puteau să fie și un scop al redactării Manifestului. Apoi, putem menționa că aceste probleme erau la acea vreme neînțelese, confuze în literatura socialistă și comunistă, fapt pe deplin dovedit de capitolul III al Manifestului. În capitolul amintit, atitudinea luată față de această literatură dovedește o dată în plus necesitatea renunțării la vechea frazeologie umanistă ineficace și trecerea la cercetarea științifică a omului și a condiției umane.

Încă din primele sale scrieri Marx a enunțat o serie de idei printre care credem că cel puțin două sînt esențiale pentru înțelegerea caracterului revoluționar al umanismului marxist: a) își propune răsturnarea vechii filosofii a omului, renunțarea totală la vechiul umanism steril „Trebuie mai ales să se evite de a se fixa din nou societatea ca o abstracție în fața individului. Individul este ființă socială³, b) teza potrivit căreia comunismul este „... dezlegarea enigmei istoriei și știe că este această dezlegare”⁴, teză în care vedem atît un plan de acțiune revoluționară cît și înțelegerea profundă a dialecticii vieții sociale.

² Vezi Călina Mare, *Sensul ontologic al umanismului marxist*, Contemporanul, nr. 31, 1968.

³ K. Marx și Fr. Engels, *Mici scrieri economice*, Buc., ed. pol., 1969, p. 104.

⁴ idem, p. 102.

populare⁹. Astfel conceput, umanismul socialist promovează relații de colaborare și stimă reciprocă între membrii societății, pune în evidență caracterul liber al omului de a acționa în mod conștient pentru a-și afirma personalitatea pentru făurirea propriului său viitor. „Umanismul socialist — se arată în Program — presupune realizarea fericirii personale în contextul făuririi fericirii întregului popor. În mijlocul maselor largi populare personalitatea nu se pierde, ci se afirmă tot mai puternic, odată cu afirmarea întregii națiuni.”¹⁰

În remarcabila „Expunere cu privire la activitatea politico-ideologică și cultural-educativă de formare a omului nou, constructor conștient și devotat al societății socialiste multilateral dezvoltate și al comunismului în România” prezentată la primul Congres al educației politice și al culturii socialiste, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a accentuat și cu acest prilej conținutul umanismului revoluționar și necesitatea instaurării lui la bazele relațiilor sociale socialiste în țara noastră. Cu acest prilej s-a pus în evidență faptul că principiile umanismului revoluționar trebuie promovate pornind de la premisa că acesta nu este o noțiune abstractă, imuabilă, ci că sensurile, conținutul său intrinsec se modifică corespunzător etapelor istorice de dezvoltare a societății. Totodată tovarășul Nicolae Ceaușescu a pus în evidență faptul că umanismul revoluționar este forma superioară de umanism, forma cea mai avansată a gândirii umaniste, este idealul de dreptate și egalitate al întregii omeniri. „Esența umanismului revoluționar — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — spre deosebire de aceea a umanismului burghez care cultivă instinctul egoist, individualismul, lupta pentru bunăstarea personală în dauna bunăstării semenilor — constă în situarea omului în centrul întregii preocupări și activități a societății și, în același timp, în stabilirea unor raporturi armonioase, organice între indivizi și colectivitate.”¹¹

Fără a uza de solemnitatea cuvintelor, ci dimpotrivă, dindu-le sensul lor real, putem afirma că idealul umanismului marxist revoluționar, așa cum a fost el gândit și înțeles de Marx și Engels încă în Manifestul Partidului Comunist, este cuprins în cuvintele secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu: „Aceasta este forma superioară, cea mai avansată a gândirii umaniste, expresia reală, nu utopică a înfăptuirii idealului de dreptate și egalitate pe Pământ.”¹²

L'HUMANISME RÉVOLUTIONNAIRE DEPUIS „MANIFEST DU PARTI COMMUNISTE” AUX DOCUMENTS PROGRAMATIQUES DU PARTI COMMUNISTE ROUMAIN.

— Résumé —

L'étude met en évidence les traits de l'humanisme révolutionnaire ainsi qu'ils ont été énoncés par K. Marx et Fr. Engels dans l'oeuvre „Le Manifeste du Parti Communiste”. Ce qui suit se sont des problèmes liés à l'aliénation de l'homme dans

⁹ ibidem.

¹⁰ idem, p. 166.

¹¹ Nicolae Ceaușescu, *Expunere cu privire la activitatea politico-ideologică și cultural-educativă de formare a omului nou, constructor conștient și devotat al societății socialiste multilateral dezvoltate și al comunismului în România*, Buc., ed. pol., 1976, pag. 69.

¹² ibidem.

la société capitaliste de transformation du main d'oeuvre en „marchandise“, de faux humanisme bourgeois bigot et anachronique. Puis on montre le rôle historique du prolétariat dans la transformation de la société.

Le tout, avec des renvois concrets dans le texte du Manifeste... Dans la deuxième partie l'auteur montre la contribution du Parti Communiste Roumain, de son secrétaire général Nicolae Ceaușescu au développement du contenu et de l'essence de l'humanisme révolutionnaire dans la société socialiste, au développement créateur en fonction des conditions concrets, du développement de la Roumanie socialiste de la théorie marxiste sur l'humanisme socialiste.